

CZU 070:94(478)

ARHIVELE BASARABIEI 1929. Anul I. Nr. 1 din ianuarie-martie 1929

ARCHIVES OF BASSARABIA 1929. Year I. No. 1 from January-March 1929

Abstract: *The article discusses the importance of the magazine Arhivele Bessarabiei from 1929, Year I. No. 1 (January-March), prestigious publication, with a distinguished scientific attitude, on the pages of which new information was published for historians, geographers, theologians, ethnologists, sociologists, bibliologists. In this issue of the magazine, the role of two essential sciences is highlighted: history and geography, a study is published regarding a statistic of Moldova from 1809.*

Keywords: *history of Bessarabia, Romanian science, geography, archives*

Această revistă de istorie și geografie, pentru Moldova dintre Prut și Nistru, a fost condusă de doi profesori universitari: T. G. Bulat și C. N. Tomescu.

Acest prim număr are un cuprins deosebit de interesant:

- Înainte cuvânt
- Basarabia după cronicarul Grigore Ureche (T. G. Bulat)
- Vestminte pentru Basarabia (C. N. Tomescu)
- Un conflict între Domnul Moldovei și Profesorul Demetru Gobdelas (T. G. Bulat)
- Înființarea eparhiei Chișinăului și Hotinului, 1813 (C. N. Tomescu)
- Poșta în Valahia la 1811 (T. G. Bulat)
- Însemnări pe cărțile mănăstirii Dobrușa (Soroca) (C. N. Tomescu)
- Biserica armenească din Hotin (T.G. Bulat)
- O statistică a Moldovei din 1809 (T.G. Bulat)
- Documente basarabene (C.N. Tomescu)
- Bibliografie românească asupra Basarabiei, de P. Hadji
- Dări de seamă
- Cronică
- Un apel – document

Cu siguranță, toate articolele sunt interesante, dar vom prezenta doar câteva din ele, și pentru început semnalăm cuvântul introductiv al *Direcției*, care conduce această revistă: „Prin aceste noi **Archive** reluăm o preocupare de mulți ani, ce-am avut-o în ținutul oltean. În publicația ce începe, se va studia pământul și fapta românească

³ Vasile Secrieru, *Revista Arhivele Basarabiei*, Confluente Bibliologice, p. 69.

dintre Prut și Nistru. Dar, dând *specificul basarabeian* - atât cât este - de natură istorică și geografică, îl vom integra însă în sfera de gândire și acțiune generală românească.

Cadrul nostru de studiu al sufletului moldovenesc de aici va fi cât mai larg și credem, că nu ni se va lua în nume de rău, dacă vom aduce contribuțiuni, care par a trece hotarele consacrate ale acestor două științe - istoria și geografia.

Astfel, pornim la muncă. Avem însă și o dorință, aceea, ca jertfele de tot felul, ce aducem prin această modestă contribuție la știința românească, să fie înțelese în cercurile cu răspundere ale Țării.

Chișinău, ianuarie 1929. Direcțiunea⁴.

Un subiect interesant redactat de prof. T.G. Bulat îl constituie studiul referitor la o **statistică a Moldovei din 1809**.

Lucrarea are la bază un raport scris de lordache Roset Roznovan (1764-1836) - caimacan al Moldovei, adresat țarului rusiei, Vasile Ivanovici. T. G. Bulat, într-o introducere la acest raport al caimacanelui, avea să facă unele precizări:

„Rusia, ca orice putere ocupantă, spre a putea cunoaște puterea de producție a țării noastre, căzută pradă ei în 1806, avea grijă ca să dea prilejul la nenumărate statistici. Fiindcă nu se terminase cea nouă, a fost trimisă de autoritățile moldovene, una făcută în 1809. Ea cuprinde numărul și numele ținuturilor, numărul târgurilor, al satelor și al locuitorilor: birnici (persoană care era supusă la bir), evrei, hrisoveliți și slujitori. Acest raport se dădu ca un răspuns urgent, căci catagrafia mai completă la care se lucra, nu se terminase. Se anticipa un spor de unul la zece, privitor la numărul locuitorilor. Se poate remarca din această statistică, numărul relativ mic al populațiunii, admitând chiar câte 5 membri, pentru fiecare cap de familie. După această socoteală, am avea cam 700.000 de locuitori; fără boieri cu casele lor populate, de scutelnici și de țigani, de clerici cu mănăstirile lor și de străini, dintre care, trebuie să numărăm și pe bojănarii Sârbi de peste Dunăre, care atingeau cifra de 4.000 de suflete⁵.”

Raportul caimacanelui lordache Roset Roznovan a fost scris în 14 mai 1812 la Iași și avea nr. 384.

Din vizualizarea acestei catagrafie se constată un număr de 25 de ținuturi cu 44 târguri și o populație de 134 382 de locuitori.

Fig. 1 Arhivele Basarabiei. Numărul 1 din ianuarie - martie 1929

⁴ *Arhivele Basarabiei*, 1929, nr. 1, ianuarie - martie, p. 1.

⁵ *Ibidem*, p. 64.

Numărul și numere (sic) țănu- turilor	Numărul târguri- lor de fiesteca- re țănut	Numărul satelor de fiest- tecare țănut	Numărul lăcuiților birnici, mazăli, ruptași rupte, jedovi, negustori, hrisovoliți și slujitori din sate și târguri.
Țănuturile	Târgurile	Satele	Lăcuiitori bez boeri, streini și preoții
1. Suceava	3	128	8.687
2. Niamțul	2	126	7.613
3. Romanul	1	84	4.935
4. Bacăul	2	98	6.727
5. Putna	4	134	10.439
6. Tecuci	2	104	6.900
7. Covurlui	1	68	4.483
8. Tutova	1	91	4.290
9. Vasluiul	1	88	2.765
10. Fălciul	2	94	5.804
11. Greceni	—	14	990
12. Codrul	1	13	1.064
13. Hotărniceni . . .	—	17	2.812
14. Orheiul	3	238	14.157
15. Soroca	4	138	7.636
16. Herța	1	26	2.001
17. Dorohoi	1	65	5.002
18. Botoșani	1	72	4.452
19. Hârlău	2	80	4.641
20. Cărligătura . . .	1	46	1.788
21. Hoținul	3	169	13.076
22. Țănutul Eșei . . .	2	184	10.695
23. Benderiu, Cău- șani, Akerman și Chilie	4	70	2.789 *)
24. Tomarova	1	19	516 *)
25. Ismailul	1	5	120 *)
	44	2.171	134.582

Fig. 2 Statistica demografică din Moldova anului 1809

Merită să amintim și un document, care se consideră un **APEL PENTRU BASARABIA**, care a fost redactat în ianuarie 1929, la Chișinău, și pare de o actualitate vizibilă.

„Îndreptându-ne către toți Românii, le vestim că ființa noastră națională, este greu amenințată la granița de răsărit, lângă Nistrul nostru străbun, **Basarabia**, locul de baștină al Lăpușnenilor și Orheenilor, înălțători și scoborători de Voevozi, nu se mai cunoaște de atâta înstrăinare.

În orașul Chișinău, capitala ei, șapte gazete zilnice ca și multe alte periodice scrise în limbă străină, păstrează amintirea unor vremuri dureroase. Ceia ce un deceniu și mai bine stăpânirea românească părea că a încheșat, restabilind în drepturile ei, tradiția cea bună moldo-românească, se năruie sub ochii noștri. Pe când minoritățile au la îndemână

tot felul de publicațiuni, populațiunea cea mare a Țării, n-are nimic. Moldovanul din aceste părți, nu poate ceti o foaie în limba sa, prin care să fie luminat în rosturile sale de Român, de cetățean și de om. Comorile literare, ca și fapta românească îi stau încă ascunse, ca în vremea cea de urgie. Călătorul străin venit aici, va constata, judecând după această abundentă producție literară străină că, în această parte de Țară, este altceva decât Statul unitar Român. Și pe când zilnic alte și alte tipărituri străine apar, gazeta scrisă în limba neamului și Statului nostru, nu se vede. Toți însetează după ea și aceasta nu mai sosește. Iată adevărul adevărat, grozav de dureros, în acest colț al Țării.

În fața acestui pericol, socotim de a noastră datorie să ne mișcăm; căci fără înconjur, sufletul românesc este amenințat.

În lupta la care ne legăm, facem acest călduros apel la întreaga suflare românească, să ne fie de ajutor sufletește și materialicește. Gândul nostru este următorul: **să apară aici în Chișinău un ziar românesc, zilnic, liber de orice influență de partid, pus exclusiv în serviciul Neamului**, căci după cum spunea odinioară învățatul Vlădică Amfilochie al Hotinului: *Cel ce n are privință și dragoste pentru patria sa, adică pentru Țara și limba în care s a născut, face un păcat deopotrivă de mare, ca și cel ce nu-și iubește pe părinții săi.*

Această publicațiune nu va fi o foaie parazitară acelor de la centru, ci după socotința noastră, ea trebuie să fie oglinda vie, neîntinată de nici o preocupare piezișă a vieții reale din **Basarabia**; ea va avea rostul să aducă în sfera generală de idei și fapte ale României întregite **specificul basarabean**, cu toate calitățile și scăderile sale. Împrejurările de aici trebuie arătate fără înconjur, iar nebuloasa unui pseudo misticism să dispară. Aceasta este hotărârea noastră nestrămutată. La înfăptuirea ei, Români, ajutați-ne. Contribuția materială a ori și cui și oricât de modestă, va căpăta înfățișarea juridică a unei societăți pe acțiuni. Căutând a lua deci, toate măsurile pentru înfăptuirea unui lucru sănătos și durabil, Români din toate unghiurile, fiți alături de noi. Pornim la o luptă grea, dar înălțătoare, întovărășiți-vă cu noi, ca astfel să putem șlefui piatra de temelie a Nației, căutând în același timp să răscumpărăm zilele, că vremurile sunt grele.

- Cu Dumnezeu înainte!
- Mitropolitul Gurie al Basarabiei
- Ștefan Ciobanu. Profesor universitar, Membru al Academiei Române
- T. G. Bulat și C. N. Tomescu – Profesori universitari
- N. Popescu Prahova, Ștefan Berechet, Cicerone Iordăchescu, Valeria Iordăchescu – profesori universitari
- L. T. Boga – Directorul Arhivelor Statului Chișinău
- Ludovic Dauș – publicist, fost senator
- Icon. C. Popovici – fost rector al Seminarului teologic Chișinău
- A. Dicescu – Directoarea Conservatorului Chișinău
- Semigradov – mare proprietar
- Domnișoara E. Cerchez
- Luca Brânză – Decanul baroului Chișinău⁶.

Acest prim număr din revista Arhivele Basarabiei s-a încheiat cu un mesaj de suflet patriotic, care are rezonanțe uimitoare și în prezent.

⁶ *Ibidem*, pp. 86-88.